

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

ПРОФІЛАКТИКА ТА КОРЕКЦІЯ ВІДХИЛЕНЬ ПОВЕДІНКИ

Методичні рекомендації до курсу

Укладач Лариса МАФТИН

Чернівці

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

2021

УДК 373.5.015.31:316.624](072)
П-842

Друкується за ухвалою Вченої ради
факультету педагогіки, психології та соціальної роботи
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 9 від 31 квітня 2021 р.)

Укладач Л.В. Мафтин

Профілактика та корекція відхилень поведінки:
П-842 метод. реком. до курсу / уклад. : Лариса Мафтин. – Чернівці :
Чернівецьк. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича, 2021. - 48 с.

Начальне видання містить завдання для перевірки начальних
досягнень студентів, рівня засвоєння отриманих знань, самостійної роботи
з навчальної дисципліни «Профілактика та корекція відхилень поведінки».

Для студентів педагогічних закладів вищої освіти.

УДК 373.5.015.31:316.624](072)

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2021

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

У курсі «Профілактика та корекція відхилень поведінки» вивчаються питання виникнення відхилень у поведінці особистості, розглядаються історичні й сучасні наукові погляди на природу відхиленої поведінки: її детермінації (причини, мотиви, чинники), закономірності формування, механізми функціонування. Слухачі курсу зможуть навчитися стратегіям та тактикам профілактичної роботи, виробити вміння вести психолого-педагогічні спостереження за особливостями регуляції поведінки та діяльності школярів, вміння використовувати методи діагностики, профілактики та корекції відхилень поведінки особистості школяра. Теоретичні знання та практичні вміння, засвоєні у процесі вивчення дисципліни «Профілактика та корекція відхилень поведінки» сприяють формуванню у студентів професійно важливих якостей. Знання з психології відхиленої поведінки особистості можуть бути використані у процесі написання магістерської роботи та безпосередньо професійної діяльності у сфері освіти, психопрофілактики та корекції поведінкових відхилень учнів..

Навчальна дисципліна «**Профілактика та корекція відхилень поведінки**» є дисципліною вільного вибору зі спеціальності 013 «Початкова освіта» для здобувачів вищої освіти освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр, яка викладається у 8 семестрі в обсязі 5 кредитів і відіграє важливу роль у підготовці майбутніх фахівців до професійної діяльності та продуктивної співпраці у сфері освіти.

Мета: формування у студентів уявлення про основні типи, види, форми та структуру відхилень поведінки, психолого-педагогічні підходи до профілактики та корекції різних форм відхилень у поведінці, володіння основними засобами її профілактики та корекції.

Завдання:

- сформувати сучасне уявлення про поняття, чинники, типи та форми відхилень у поведінці та особливості її профілактики і корекції;
- розвинути вміння володіння основними засобами профілактики та корекції відхилень поведінки;

- сприяти здобуттю знань, виробленню вмінь і навичок, необхідних для успішного оволодіння майбутньою професійною діяльністю.

3. Пререквізити. «Педагогічна риторика» як навчальна дисципліна функціонує і розвивається у зв'язку з такими дисциплінами: «Вікова і педагогічна психологія», «Основи педагогічної майстерності та творчості вчителя», «Педагогіка партнерства та лідерства», «Психодіагностика освітньому процесі», «Основи інклюзивної педагогіки», «Профілактика булінгу та різних проявів насильства в роботі з молодшими школярами», «Тренінг педагогічного спілкування вчителя».

Дисципліна складає підґрунтя для подальшої наукової діяльності; готовності майбутнього фахівця здійснювати ефективну професійну діяльність щодо профілактики і корекції відхилень поведінки.

Результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні

знати: термінологічну систему курсу; зміст тем, які висвітлюють актуальні проблеми профілактики і корекції відхилень поведінки; критерії нормативної поведінки; види, чинники виникнення відхилень у поведінці дитини та форми їх прояву; методи діагностики, профілактики й корекції відхилень поведінки учнів.

уміти: виявляти критерії нормативної поведінки, види відхилень поведінки; визначати фактори, що сприяють відхиленням поведінки; надавати психолого-педагогічну допомогу особистості з відхиленнями поведінки, здійснювати її профілактику та корекцію.

У результаті вивчення навчальної дисципліни у студентів згідно з ОПП мають бути сформовані такі компетентності:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК-4. Здатність працювати в команді.

ЗК-5. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК-6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК-7. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо.

ЗК-8. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

Спеціальні (фахові) компетентності спеціальності (СК)

СК-2. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, використовувати відкриті ресурси, інформаційно-комунікаційні та цифрові технології, оперувати ними в професійній діяльності

СК-4. Здатність управляти власними емоційними станами, налагоджувати конструктивну та екологічну взаємодію з учасниками освітнього процесу, формувати мотивацію здобувачів початкової освіти до навчання та організувати їхню пізнавальну діяльність.

СК-5. Здатність до проєктування осередків навчання, виховання й розвитку здобувачів початкової освіти.

СК-6. Здатність до організації освітнього процесу в початковій школі з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів.

СК-10. Здатність до забезпечення в освітньому середовищі сприятливих умов для кожного молодшого школяра залежно від його індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів.

Програмні результати навчання

ПР-04 Збирати, інтерпретувати та застосовувати інформацію, критично оцінювати достовірність та надійність інформаційних джерел, дотримуватися юридичних і етичних вимог щодо використання інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій у перебігу педагогічної діяльності в початковій школі.

ПР-09 Організувати конструктивну та екологічну взаємодію з учасниками освітнього процесу початкової школи, використовувати практики самозбереження психічного здоров'я, усвідомленого емоційного реагування.

ПР-16 Здійснювати профілактичні заходи щодо збереження життя та фізичного й психічного здоров'я здобувачів початкової освіти, надавати їм домедичну допомогу, планувати та реалізовувати заходи щодо попередження і протидії булінгу та різних проявів насильства серед учнів початкової школи й інших учасників освітнього процесу.

Загальна інформація про дисципліну

Профілактика та корекція відхилень поведінки												
	Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин					Вид
				кредитів	годин	змістовихмодулів	лекції	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	4	8	5	150	2	30	30	-	90	-	залік	
Заочна	4	8	5	150	2	10	-	-	140	-	залік	

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Теоретико-психологічні засади відхилень поведінки

Тема 1. Вступ до дисципліни. Соціальна норма та нормативна поведінка. Завдання курсу. Поняття «норми». Критерії нормативної поведінки. Визначення поняття відхиленої поведінки. Нестандартна поведінка.

Тема 2. Типологія поведінки з відхиленнями. Проблема відхилень у поведінці особистості, її профілактики та корекції в історії наукової думки. Концепції відхилень поведінки та їх характеристика. Загальнонауковий підхід до класифікації відхилень поведінки. Види відхилень поведінки. Стадії та рівні прояву відхилень поведінки.

Тема 3. Детермінація відхиленої поведінки. Основні теоретичні підходи до пояснення причин відхиленої поведінки. Групи факторів, що зумовлюють відхилення у поведінці особистості. Психобіологічні, індивідуально-психологічні чинники поведінкових відхилень.

Тема 4. Сім'я як соціально-педагогічний чинник відхиленої поведінки. Благополучна і неблагополучна сім'я. Стили виховання у педагогічно неспроможних сім'ях. Класифікація відхилень поведінки дітей у сім'ї.

Тема 5. Школа як соціально-педагогічний чинник відхиленої поведінки дитини. Важковиховуваність та важконаучуваність. Педагогічна занедбаність. Форми негативних педагогічних впливів у школі. Шкільна дезадаптація.

ЗМ.2. Загальні основи профілактики та корекції відхилень поведінки

Тема 1. Діагностика особистості з відхиленнями поведінки. Вимоги до змісту, форм і методів психолого-педагогічної діагностики. Програма дослідження особистості важковиховуваного учня. Методи психологічної діагностики змісту й чинників відхиленої поведінки дитини.

Тема 2. Психологічні умови профілактики і корекції відхилень поведінки. Сутність психологічної профілактики та корекції. Мета корекційного впливу та зміст корекційної діяльності. Види психологічної профілактики та корекції відхиленої поведінки.

Принципи психологічної корекції. Методи й форми профілактики та корекції поведінки учня з відхиленнями поведінки. Етапи корекційної роботи та їх характеристика.

Тема 3. Агресивна поведінка: профілактика і корекція. Поняття агресивності. Класифікація видів агресії. Програма психолого-педагогічної корекції агресивності. Вандалізм та булінг. Заходи щодо профілактики булінгу в школах.

Тема 4. Гіперактивність у дітей шкільного віку та її корекція. Гіперактивність як типове порушення поведінки. Причини. Основні прояви в учнів молодшого шкільного віку. Корекційно-розвивальна робота з гіперактивними дітьми.

Тема 5. Адиктивна (залежна) поведінка, її корекція та профілактика. Хімічні адикції. Віртуальні адикції. Фізіологічні адикції. Заходи щодо корекції і профілактики.

ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

- Тема 1. Поняття про відхилення поведінки.
- Тема 2. Теоретичні аспекти профілактики і корекції відхилень поведінки.
- Тема 3. Типи відхиленої поведінки та їх характеристика.
- Тема 4. Чинники відхилень поведінки.
- Тема 5. Сім'я як соціально-педагогічний чинник відхилень у поведінці.
- Тема 6. Школа як соціально-педагогічний чинник відхилень у поведінці дитини.
- Тема 7. Діагностика відхилень поведінки.
- Тема 8. Загальні засади теорії і практики корекції відхилень поведінки дитини.
- Тема 9. Профілактика відхилень поведінки: загальні засади.
- Тема 10. Агресія як вид відхиленої поведінки її профілактика та корекція.
- Тема 11. Гіперактивність учнів молодшого шкільного віку, її корекція та профілактика.
- Тема 12. Адиктивна поведінка, її корекція та профілактика.

ТЕМАТИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- Тема 1. Виховання «важких» дітей у педагогічній системі А.С.Макаренка.
- Тема 2. Відхилення у сексуальному розвитку дитини.
- Тема 3. Суспільні та середовищні чинники відхиленої поведінки.
- Тема 4. Стилі сімейного виховання та їх вплив на поведінку дитини.
- Тема 5. Низька самоповага як один із чинників відхилень у поведінці учнів молодшого шкільного віку.
- Тема 6. Психологічний діагноз.
- Тема 7. Психолого-педагогічні технології корекції відхиленої поведінки особистості.
- Тема 8. Особливості профілактики та корекції правопорушень серед учнів молодшого шкільного віку.
- Тема 9. Супутні розлади учнів з гіперактивністю.
- Тема 10. Документація практичного психолога по роботі з учнями «групи ризику».

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль 1

Теоретико-психологічні засади відхилень поведінки

Тема. Поняття про відхилення поведінки

Питання для обговорення

1. Поняття «норми» та «відхилень» поведінки.
2. Критерії нормативної поведінки.
3. Суть відхиленої поведінки. Нестандартна поведінка.

Інформаційні джерела

1. Вольнова Л.М. Соціальна норма та нормативна поведінка. *Профілактика девіантної поведінки підлітків*: навч.-метод. посібник до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна робота» у двох частинах. Ч. 1. Теоретична частина. 2-ге вид., перероб і доповн. К., 2016. С.5.

2. Бондарчук О. І. Психологічні засади девіантної поведінки особистості. *Психологія девіантної поведінки*. К., 2006. С. 4-40.

3. Бенько Л. С. Девіантна поведінка як соціально-психологічна проблема. Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. Ів-Франківськ, 2006. Вип. 11. Ч. 1. С. 136-141.

Завдання для самоконтролю

1. Розкрийте зміст понять «норма», «відхилення поведінки», «порушення дисципліни», «девіантна поведінка».
2. Обґрунтуйте критерії нормативної поведінки.
3. Дайте визначення відхиленої поведінки: медичне, психологічне, педагогічне.
4. Що таке нестандартна поведінка? Наведіть приклади.

Завдання для роботи у групах

I. Чому люди порушують норми і правила? Відповідь обґрунтуйте.

II. Наведіть приклади відхиленої поведінки учня молодшого шкільного віку, які Ви спостерігали під час педагогічної практики. Опишіть «портрет такого учня»: зовнішній вигляд, мовлення, звички, уподобання, взаємини з однолітками та дорослими.

III. Підберіть синоніми до поняття «норма»: правило, вимога, закон, принцип. Порівняйте їх пряме значення.

Захист завдань самостійної роботи.

Тема. Теоретичні аспекти профілактики та корекції відхилень поведінки

Питання для обговорення

1. Наукові підходи до визначення відхиленої поведінки.
2. Історична генеза поняття «відхилена поведінка»:
 - а) проблеми відхилення поведінки у зарубіжній та вітчизняній науковій думці;
 - б) В.О.Сухомлинський про завдання виховання дітей з відхиленнями поведінки;
 - в) наукові центри дослідження відхиленої поведінки особистості 80-90- х рр. ХХ ст..
 - г) наукові дослідження профілактики і корекції відхилень поведінки періоду незалежної України.
3. Загальнонауковий підхід до класифікації відхилень поведінки.

Інформаційні джерела

1. Максименко С.Д. Психологічні особливості особистості з девіантною поведінкою. *Проблеми загальної та педагогічної психології* : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка. Т. XI. Ч. 6. К., 2009. С. 240-247.
2. Максимова Н.Ю. Психологія девіантної поведінки : навч. посібник. К. : Либідь, 2011. 520 с.
3. Оржеховська В.М. Соціально-педагогічні проблеми девіантної поведінки неповнолітніх у сучасних умовах. *Педагогіка і психологія*. №4. 2005. С. 90-98.
4. Христюк О. Л. Предмет вивчення девіантної поведінки. *Психологія девіантної поведінки*: навчально-методичний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2014. С.6-20.

Завдання для самоконтролю

1. Назвіть і проаналізуйте основні наукові підходи до визначення відхиленої поведінки.
2. Зробіть загальний огляд розвитку проблеми відхиленої поведінки у науковій думці ХХ ст.
3. Які проблеми відхилень у поведінці є найбільш актуальними в сучасних зарубіжних та вітчизняних дослідженнях?

Індивідуальні завдання

- прокоментуйте погляди Л.С. Виготського на «важковиховувану дитину»;
- назвіть і прокоментуйте основні положення праць ПП.Блонського, присвячених проблемі відхилень поведінки особистості;
- розкрийте внесок В.П. Кащенко та Г.В. Мурашова в дослідження проблеми девіантної поведінки особистості (класифікація «виняткових» дітей);
- обґрунтуйте чинники активізації вивчення особистості школярів з відхиленнями поведінки у 60-70-х рр. ХХ ст.
- виокремте основні напрямки наукових досліджень відхиленої поведінки особистості періоду 80-90 рр. ХХ ст.

Завдання для роботи у групах

I. На основі аналізу праць В.Сухомлинського охарактеризуйте погляди педагога на завдання виховання дітей з відхиленнями поведінки.

II. На основі аналізу наукової літератури, виокремте та прокоментуйте основні напрями досліджень профілактики і корекції відхилень поведінки особистості періоду незалежної України.

III. Проаналізуйте причини та закономірності розвитку психології девіантної поведінки як науки.

Захист завдань самостійної роботи

Тема 3. Типологія відхилень поведінки

Питання для обговорення

1. Класифікація виявів відхиленої поведінки.
 - а) загальнонауковий підхід до класифікації поведінкових відхилень;
 - б) психологічна класифікація поведінкових відхилень.
2. Особливості відхиленої поведінки неповнолітніх.

Інформаційні джерела

1. Вольнова Л.М. Полняття та типологія девіантної поведінки. *Профілактика девіантної поведінки підлітків*: навч.-метод. посібник до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна робота» у двох частинах. Ч. 1. Теоретична частина. 2-ге вид., перероб і доповн. К., 2016. С.12-24.

2. Ісакова Т.О. Інтернет-залежність як новий феномен сучасного світу: сутність і проблеми. К.: НІСД, 2011. 47 с.

3. Христюк О.Л. Психологічна характеристика основних видів девіантної поведінки особистості. *Психологія девіантної поведінки: навчально-методичний посібник*. Львів : ЛьвДУВС, 2014. С.52-110.

Завдання для самоконтролю

1. Назвіть і охарактеризуйте основні наукові підходи до класифікації видів відхиленої поведінки: соціологічний, медичний та психологічний.

2. Прокоментуйте класифікацію груп відхиленої поведінки О.В.Замановської та В.Д.Менделевича.

3. Дайте загальну характеристику основним видам відхиленої поведінки.

Завдання для роботи у групах

I. Ранжуйте поняття: «антисоціальна поведінка», «адиктивна поведінка», «асоціальна поведінка».

II. Наведіть сучасні приклади негативних, нейтральних і позитивних соціальних відхилень.

III. Охарактеризуйте критерії девіантності поведінкових проявів.

IV. Встановіть та обґрунтуйте, що з перерахованого далі, на ваш погляд, є відхиленою поведінкою: паління тютюну, вбивство, зрада друга, вживання героїну, суїцидальна спроба, брехня, фізичне покарання дитини, гомосексуальні відносини, надмірне захоплення любовними серіалами, гра в карти на гроші, прогул шкільного уроку без поважної причини, озброєний грабіж, хакерство, відхід і секту, виснажливе голодування з метою корекції фігури, грубіянство.

V. Проаналізуйте методики, що дозволяють виявити схильність до відхиленої поведінки.

Захист завдань самостійної роботи.

Тема. Чинники відхилень поведінки

Питання для обговорення

1. Основні теоретичні підходи до пояснення причин відхиленої поведінки.
2. Фактори, що зумовлюють відхилення у поведінці особистості та їх характеристика:
 - а) біологічні й індивідуально-психологічні чинники поведінкових відхилень;
 - б) соціальні чинники;
 - в) соціально-психологічні чинники.

Інформаційні джерела.

1. Боднарчук О.І. Чинники девіантної поведінки особистості. *Психологія девіантної поведінки: Курс лекцій*. К.: МАУП, 2006. С.18-
2. Вольнова Л.М. Полняття та типологія девіантної поведінки. *Профілактика девіантної поведінки підлітків: навч.-метод. посібник до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна робота» у двох частинах. Ч. 1. Теоретична частина. 2-ге вид., перероб і доповн. К., 2016. С.24-44.*
3. Христук О.Л. Детермінанти девіантної поведінки особистості. *Психологія девіантної поведінки: навчально-методичн. посібник*. Львів: ЛьвДУВС, 2014. С. 29-38.

Завдання для самоконтролю

1. Назвіть і прокоментуйте основні наукові підходи до пояснення причин відхилень у поведінці.
2. Охарактеризуйте чинники виникнення відхилень у поведінці особистості.
3. Розкрийте біологічні й індивідуально - психологічні детермінанти відхиленої поведінки особистості.
4. Охарактеризуйте групу соціальних та соціально-психологічних детермінантів відхиленої поведінки особистості.

Завдання для роботи у групах

- I.** Прокоментуйте вікові та гендерні аспекти відхилень у поведінці особистості .
- II.** Поясніть, чому негативне ставлення до себе може спричинити відхилення у поведінці. Наведіть приклади.

III. Поясніть різницю між поняттями «захоплення» і «потяг». Наведіть приклади.

Захист завдань самостійної роботи.

Тема. Сім'я як соціально-педагогічний чинник відхилень у поведінці

Питання для обговорення

1. Виховний потенціал сім'ї.
2. Благополучна та неблагополучна сім'я.
3. Взаємозв'язок сімейного неблагополуччя та відхиленої поведінки дитини.

Інформаційні джерела

1. Баштова Л. А. Запобігання і протидія насильству в сім'ї: Методичні рекомендації для соціальних працівників / Л.А.Баштова, Г.С.Блищак. К. : ДЦССМ, 2004. 192 с.

2. Бондарчук О.І. Психологія сім'ї: курс лекцій. К., МАУП, 2001. 96 с.

3. Вольнова Л.М. Сім'я як соціально-педагогічний чинник девіантної поведінки *Профілактика девіантної поведінки підлітків*: навч.-метод. посібник до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна робота» у двох частинах. Ч. 1. Теоретична частина. 2-ге вид., перероб і доповн. К., 2016. С. 58-69.

4. Капська А. Й. Соціально-педагогічна робота з проблемними сім'ями : посібник / А. Й. Капська та ін. Тернопіль : Астон, 2010. 304 с.

Завдання для самоконтролю

1. Назвіть і охарактеризуйте чинники соціального ризику, що негативно позначаються на функціях сім'ї.

2. Дайте характеристику благополучній та неблагополучній сім'ї. Конкретизуйте особливості виховних впливів у цих сім'ях.

3. Розкрийте роль сім'ї у становленні особистості важковиховуваної дитини. Яким чином неадекватні виховні впливи батьків зумовлюють відхилення у поведінці дитини? Відповідь обґрунтуйте.

Завдання для роботи у групах

I. Назвіть типи педагогічно неспроможної сім'ї. Обґрунтуйте вплив факторів сімейного виховання у таких сім'ях

на формування самооцінки дитини молодшого шкільного віку та розвиток її характерологічних якостей.

II. Класифікуйте відхилення поведінки дітей у сім'ї. Проілюструйте прикладами.

III. Взаємодія школи і сім'ї у профілактиці відхилень у поведінці дитини. Продумайте тематику занять просвітницького лекторію для батьків учнів молодшого шкільного віку.

IV. На основі аналізу рекомендованої до курсу літератури систематизуйте типові помилки і прорахунки батьків у відносинах і вихованні дітей. Наведіть приклади з власного досвіду.

V. За якими ознаками можна визначити, що над дитиною у сім'ї здійснюється насилля? Розкрийте зміст тесту «Кінетичний малюнок сім'ї» (Р. Бернс, С.Кауфман).

Захист завдань самостійної роботи.

Тема. Школа як соціально-педагогічний чинник відхиленої поведінки дитини (4 год.)

Питання для обговорення

1. Дефіцитарна освіта.
2. Важковиховуваність та важконаучуваність. Причини. Ознаки.
3. Педагогічна занедбаність: стадії, ознаки.
4. Роль шкільного середовища у формуванні відхилень поведінки дитини. Форми негативних педагогічних впливів у школі.
5. Шкільна дезадаптація: причини, стадії.
6. Робота вчителя з попередження негативних педагогічних впливів у школі.

Інформаційні джерела

1. Вольнова Л.М. Школа як соціально-педагогічний чинник девіантної поведінки *Профілактика девіантної поведінки підлітків*: навч.-метод. посібник до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна робота» у двох частинах. Ч. 1. Теоретична частина. 2-ге вид., перероб і доповн. К., 2016. С.69-74.

2. Левицький В.Е. До питання про причини, діагностику та подолання шкільної дезадаптації першокласників. Актуальні

питання корекційної освіти : Зб. наукових праць. 2018. Випуск № 10. С.159-169.

3. Таценко О. В. Особливості роботи з важковиховуваними дітьми в загальноосвітньому навчальному закладі / О. В. Таценко, С. О. Кубіцький. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. Серія : Педагогіка, психологія, філософія. 2014. Вип. 199(1). С. 359-365.

4. Адаптація дітей до навчання у школі в діяльності психологічної служби: методичні рекомендації / за наук. ред. В.Г. Панка. Електрон. дані. Київ : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2013. 101 с.

Завдання для самоконтролю

(Частина I)

1. Розкрийте зміст понять «важконаучуваність», «важковихованість». Назвіть критичні ознаки важковихованості.

2. Конкретизуйте причини важковихованості: соціальні; шкільні; біологічні, психологічні.

3. У чому полягають психолого-педагогічні особливості педагогічної занедбаності молодших школярів? Назвіть ознаки та стадії педагогічної занедбаності.

Завдання для роботи у групах

I. Доведіть, що дефіцитарна освіта є одним із чинників відхилень у поведінці дитини.

II. Обґрунтуйте шляхи подолання педагогічної занедбаності молодших школярів у процесі навчання.

III. Дайте психолого-педагогічну характеристику важковихованого школяра (на основі спостережень під час проходження педагогічної практики).

IV. Доведіть тезу про те, що врахування психолого-педагогічних особливостей педагогічно занедбаних учнів молодшого шкільного віку сприяє не лише успішному навчанню, а й допомагає вчителю правильно організувати роботу як на уроці, так і в позаурочний час.

(Частина II)

1. Які форми негативних педагогічних впливів у школі Ви знаєте? Наведіть приклади.

2. Розкрийте зміст поняття «шкільна дезадаптація».

3. Обґрунтуйте об'єктивні та суб'єктивні передумови дезадаптації в молодших школярів.

4. Розкрийте зміст роботи вчителя з попередження шкільної дезадаптації.

Завдання для роботи у групах

I. Співставте поняття «адаптація» і «дезадаптація». Конкретизуйте основні показники психологічної адаптації дитини до школи. Систематизуйте ознаки та прокоментуйте прояви шкільної дезадаптації у першокласників.

II. Укажіть та обґрунтуйте шляхи подолання шкільної дезадаптації. Прокоментуйте вислів О.Сухомлинського: «Найкращий учитель для дитини той, хто духовно спілкується з нею, забуває, що він учитель, і бачить у своєму учневі друга, однодумця».

III. Розкрийте особливості ставлення педагога до дитини з відхиленою поведінкою Яким чином неадекватні виховні впливи педагогів зумовлюють відхилення у поведінці дитини?

IV. Запропонуйте рекомендації вчителю щодо оптимізації психологічного мікроклімату класу.

Захист завдань самостійної роботи.

Змістовий модуль 2

Загальні основи профілактики та корекції відхилень поведінки

Тема. Діагностика відхилень поведінки (4 год.)

Питання для обговорення

1. Діагностика відхиленої поведінки як умова її профілактики.

2. Принципи та стадії психологічної діагностики.

3. Методи психологічної діагностики дитини з відхиленнями поведінки:

а) особливості проведення спостереження з вивчення відхиленої поведінки молодшого школяра;

б) вимоги до бесіди як методу психологічної діагностики;

в) процедура тестування дитини з поведінковими відхиленнями.

4. Проективні методики дослідження дитини з відхиленнями у поведінці.

Інформаційні джерела

1. Вольнова Л.М. Діагностика девіантної поведінки як умова її профілактики. *Профілактика девіантної поведінки підлітків: навч.-метод. посібник до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна робота» у двох частинах. Ч. 1. Теоретична частина. 2-ге вид., перероб і доповн. К., 2016. С.166-174.*

2. Вороніна Олена Погана поведінка дитини: як розпізнати мету і що робити. *Психолог (Шкільний світ). 2012. № 15/16. С. 85-90.*

3. Діагностичний інструментарій психолога / упоряд. Т. Гончаренко. К.: Шкільний світ, 2008.128 с.

4. Христюк О.Л.Психологічна діагностика особистості з відхиленнями поведінки. *Психологія девіантної поведінки: навчально-методичний посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2014. С. 111-124.*

Завдання для самоконтролю

(Частина I)

1. Дайте визначення поняття «психологічна діагностика», конкретизуйте її мету та принципи..

2. Назвіть та охарактеризуйте стадії діагностики дитини з відхиленнями у поведінці.

3. Які методи психологічної діагностики дитини ви знаєте? Охарактеризуйте процедуру тестування особистості з відхиленнями. Наведіть приклади.

Завдання для роботи у групах

I. Складіть орієнтовну психологічного вивчення особистості молодшого школяра з відхиленнями у поведінці.

II. Охарактеризуйте спостереження як метод дослідження відхилень у поведінці: предмет спостереження, схема спостереження.

III. Прокоментуйте вимоги до проведення бесіди з учнями молодшого шкільного (діагностика основних відхилень у поведінці). Наведіть перелік застосовуваних запитань.

IV.Проаналізуйте методи діагностики особливостей міжособистісних стосунків учнів молодшого шкільного віку з відхиленнями у поведінці.

(ЧастинаII)

1. Укажіть методи діагностики мотиваційної сфери особистості з відхиленнями поведінки.

2. Розкрийте суть проєктивних методик діагностики відхилень у поведінці школярів, конкретизуйте їх особливості (на основі тесту Люшера).

3. Дайте класифікацію проєктивних методик (за Л.Франком). Назвіть і охарактеризуйте найбільш поширені проєктивні методики діагностики відхилень у поведінці. Обґрунтуйте переваги та недоліки проєктивних методик.

Завдання для роботи у групах

I. Проаналізуйте методи діагностики самооцінки і рівня домагань особистості з відхиленнями поведінки.

II. Розкрийте особливості методу експертних оцінок у діагностиці особистості з відхиленнями поведінки.

III. Прокоментуйте особливості проєктивних методик «Малюнок сім'ї» та «Дім. Дерево. Людина».

IV. Застосування методики «Неіснуюча тварина» та її інтерпретація.

Захист завдань самостійної роботи.

Тема. Загальні засади теорії і практики корекції відхилень поведінки дитини

Питання для обговорення

1. Психолого-педагогічна корекція відхилень поведінки: зміст, види, функції. Взаємозв'язок діагностики і корекції.

2. Принципи, методи й форми корекції відхилень поведінки учня молодшого шкільного віку та їх загальна характеристика.

3. Етапи корекційної роботи.

Ігрові технології, що походилися з численних вправ, які проводилися як індивідуально, так і в межах груп; психологічних акцій та рольових ігор; спільних ігрових заходів за участю підлітків та вихователів

Інформаційні джерела

1. Баб'як Т. Вправи з психокорекції. Корекційна робота психолога. К. : Психолог. Бібліотека. 2003. 98 с.

2. Квітковська Н.В. Психологія девіантної поведінки учнів (умови, причини, особливості виховання, проблеми родини,

профілактика та корекція). Навчально – метод. посібник . Миколаїв, 2010. 240 с.

3. Корекційно-розвивальні програми / упоряд. Л.В. Підлипна. Івано-Франківськ: ОІППО, 2006.164 с.

4. Кузікова С.Б. Основи психокорекції: нач. пос. К.: Академвидав, 2012. 320 с.

5. Христук О.Л. Профілактика девіантної поведінки особистості. Психологічна корекція девіантної поведінки *Психологія девіантної поведінки: навчально-методичний посібник.* Львів : ЛьвДУВС, 2014. С.124-139..

Завдання для самоконтролю

1. Розкрийте зміст поняття «психологічна корекція». Назвіть види і основні функції психологічної корекції.

2. Дайте загальну характеристику принципам, методам та формам психологічної корекції відхилень поведінки.

3. Назвіть етапи психокорекції та конкретизуйте їх специфіку.

Завдання для роботи у групах

I. Обґрунтуйте взаємозв'язок діагностики і корекції відхилень поведінки. Наведіть приклади.

II. Укажіть особливості психокорекційного, психотерапевтичного і педагогічного впливів на особистість х відхилень у поведінці. Наведіть приклади.

III. Охарактеризуйте завдання психокорекції та їх специфіку щодо вікових особливостей учнів молодшого шкільного віку.

Захист завдань самостійної роботи.

Тема. Профілактика відхилень поведінки: загальні засади

Питання для обговорення

1. Суть та види профілактики відхилень поведінки.

2. Основні форми й методи профілактичної роботи учнями молодшого шкільного віку, їх обумовленість специфікою відхилень поведінки.

3. Створення передумов попередження відхилень у поведінці через пропаганду здорового способу життя, формування сприятливого

соціально-психологічного клімату в мікросоціальному оточенні особистості.

Інформаційні джерела

1. Апетик Н. М. Моральна саморегуляція як умова попередження девіантної поведінки підлітків. К. : Вища школа, 2001. 120 с.

2. Вольнова Л.М. Загальні основи профілактики девіантної поведінки. *Профілактика девіантної поведінки підлітків*: навч.-метод. посібник до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна робота» у двох частинах. Ч. 1.Теоретична частина. 2-ге вид., перероб і доповн. К., 2016. С.156-166.

3. Карева М. «Взаємодія з тривожними дітьми. Рекомендації вчителям та батькам» . Психолог (Шкільний світ). 2012. № 9. С. 37-38.

4. Коробко С.Л., Коробко О. І. Робота психолога з молодшими школярами: Методичний посібник. К.: Літера ЛТД, 2006. 416 с.

Завдання для самоконтролю

1. Розкрийте зміст понять: «превенція», «інтервенція».
2. Назвіть основні підходи до вибору профілактичних технологій.
3. Дайте характеристику основним компонентам профілактичної роботи.
4. Класифікація форм психопрофілактичної роботи (за О.Замановською) та методів впливу на дитину з відхиленнями поведінки (за Л.М.Вольновою).

Завдання для роботи у групах

I. Прокоментуйте вимоги до проведення групової дискусії з учнями молодшого шкільного віку як методу попередження і подолання відхиленої поведінки.

II. Запропонуйте інтерактивні форми профілактичної роботи з учнями, які мають відхилення у поведінці.

III. Проаналізуйте кращий вітчизняний і зарубіжний досвід попередження та корекції відхиленої поведінки особистості.

Захист завдань самостійної роботи

Тема. Агресія як вид відхиленої поведінки, її профілактика та корекція

Питання для обговорення

1. Поняття, джерела та чинники агресії.
2. Види агресії. Типологія агресивних дітей.
3. Програма психолого-педагогічної корекції агресивності.
4. Вандалізм і булінг. Заходи щодо профілактики булінгу в школах.

Інформаційні джерела

1. Вольнова Л.М. Агресивна поведінка. *Профілактика девіантної поведінки підлітків*: навч.-метод. посібник до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна робота» у двох частинах. Ч. 1. Теоретична частина. 2-ге вид., перероб і доповн. К., 2016. С. 86-100.

2. Глузман О.В. Агресія та її глибинно-психологічні джерела: Навчальний посібник. К.: ТОВ Видавництво «Освіта України», 2006. 256 с.

3. Кльоц Л. А. Профілактика агресивної та жорстокої поведінки серед неповнолітніх та молоді / Л. А. Кльоц, Н. О. Носок, Т. Й. Шугай. *Практична психологія та соціальна робота*. 2009. № 6. С. 19-25.

4. Колендзян Н.М. Як допомогти агресивній дитині (ігри, вправи, виховні заходи, психодіагностичні методики): методичний посібник. Кам'янець-Подільський. 2015. 76 с.

Завдання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття «агресія», укажіть джерела та чинники агресії.
2. Назвіть види агресії., охарактеризуйте їх.
3. Розкрийте зміст програми психолого-педагогічної корекції агресивності учнів молодшого шкільного віку.
4. Розкрийте сутність понять «вандалізм» та «булінг». Конкретизуйте заходи щодо профілактики булінгу в школах.

Завдання для роботи у групах

I. Запропонуйте технологію ігрової корекції однієї з форм агресивності дитини.

II. Розробіть рекомендації для педагогів щодо раннього виявлення учнів – жертв шкільного насильства.

III. Назвіть основні методи корекції агресивності молодшого школяра. Запропонуйте вправи, спрямовані на навчання дитини прийнятним способом розрядки гніву і агресивності, а також реагування на негативну ситуацію в цілому.

IV. Розробіть проект шкільного інформаційного стенду «Булінг у шкільному середовищі».

Захист завдань самостійної роботи

Тема. Гіперактивність учнів молодшого шкільного віку, її корекція та профілактика (4год.)

Питання для обговорення

1. Поняття гіперактивності та її причини.
 2. Симптоматика гіперактивності.
 3. Корекційно-розвивальна робота з гіперактивними школярами.
 4. Допомога гіперактивній дитині у школі та поза її межами.
- Поради дітям, батькам, педагогам.

Інформаційні джерела

1. Алексєєва І.В. Гіперактивні діти: корекція поведінки / І. В. Алексєєва, М. О. Калмикова. К.: Шкільний світ, 2011. 91с.
2. Кирилова О. О. Гіперактивна дитина, Харків : Вид. група «Основа», 2018. 176 с.
3. Романчук Олег. Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги у дітей. Львів: Свічадо, 2015. 300 с.
4. Сухіна І. В. Гіперактивна дитина. Харків: Ранок, ВГ Кенгуру, 2018. 40 с.
5. Ферт О. Гіперактивна дитина в школі. Стратегії корекції поведінки та академічної успішності *Методичні рекомендації*. Видання навч.-метод. центру освіти м. Львова, Львів, 2012. 27 с.

Завдання для самоконтролю

(І частина)

1. Розрийте основні наукові підходи до поняття гіперактивності дитини.
2. Обгрунтуйте причини гіперактивності учня молодшого шкільного віку.

3. Конкретизуйте особливості проявів гіперактивності в учнів молодшого шкільного віку: при читанні, під час виконання письмових завдань, у математиці.

4. Назвіть і спростуйте найпоширеніші міфи щодо гіперактивності дитини.

Завдання для роботи у групах

I. Ранжуйте поняття: «активна дитина», «тривожна дитина», «гіперактивна дитина». Складіть таблицю порівняльних ознак.

II. Характеристика мовлення гіперактивних дітей: мовна симптоматика, типові помилки зв'язного мовлення. Корекційна робота щодо формування правильного мовлення.

III. Гіперактивність і гіперактивний розлад з дефіцитом Уваги (ГРДУ): порівняльна характеристика.

(Частина II)

1. Розкрийте зміст корекційно-розвивальної роботи з гіперактивними дітьми.

2. Назвіть і охарактеризуйте техніки корекції поведінки гіперактивної дитини.

3. Допомога гіперактивній дитині у школі та поза її межами.

Завдання для роботи у групах

I. Гіперактивна дитина у класі: опишіть стратегії реагування та конкретизуйте особливості організації навчального середовища згідно вимог НУШ.

II. Обґрунтуйте стратегії діяльності вчителя, спрямовані на підвищення продуктивності праці учня з гіперактивною поведінкою в межах різних видів навчальної діяльності. Запропонуйте вправи на розвиток уваги гіперактивного учня молодшого шкільного віку.

III. Систематизуйте поради дітям, батькам, педагогам, які допоможуть уникнути небажаної поведінки під час навчального процесу та вдома.

Захист завдань самостійної роботи

Тема. Адиктивна поведінка, її корекція та профілактика

Питання для обговорення

1. Адиктивна поведінка: групи, форми залежної поведінки відповідно до об'єкту залежності та їх характеристика (хімічні, віртуальні, фізіологічні).
2. Корекція залежностей неповнолітніх.
3. Технології профілактики адиктивної поведінки.

Інформаційні джерела

1. Вольнова Л.М. Адиктивна (залежна) поведінка. *Профілактика девіантної поведінки підлітків*: навч.-метод. посібник до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна робота» у двох частинах. Ч. 1. Теоретична частина. 2-ге вид., перероб і доповн. К., 2016. С. 118-155.

2. Максимова Н. Ю. Безпека життєдіяльності: соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії: навч. посібник. К.: Либідь, 2006. 328 с.

3. Максимова Н. Ю. Психологія адиктивної поведінки: навч. посіб. К. : ВПУ «Київський ун-т», 2002. 308 с.

Завдання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність поняття адиктивної поведінки, вкажіть основні групи адикцій.
2. Назвіть основні форми залежної поведінки відповідно до об'єкту залежності та дайте їм характеристику.
3. Конкретизуйте фактори ризику виникнення хімічної залежності. У чому полягає небезпека при вживанні адиктивних речовин?
4. Розкрийте особливості профілактики та корекції адиктивної поведінки учнів молодшого шкільного віку.

Завдання для роботи у групах

I. Норми та традиції у вживанні адиктивних речовин. Обґрунтуйте стратегії протидії розповсюдженню зловживання речовинами, що спричиняють адикцію.

II. Що таке превенція? Розкрийте суть превентивного виховання. Розробіть план заходів з превенції комп'ютерної залежності у рамках загальношкільного проекту «Комп'ютероманія – бомба уповільненої дії». Підготуйте пам'ятку для учнів молодшого шкільного віку «Безпечна поведінка в Інтернеті».

III. Запропонуйте план індивідуальної бесіди з дівчинкою (4 кл.), яка проявляє ознаки фізіологічної адикції (булімія).

IV. Визначте можливі чинники, що сприяли проявам відхиленої поведінки у такій ситуації:

У Сергія М., учня 4-го класу, мати деспотична, захоплена роботою і професійною кар'єрою; батько - м'який, товариський, працює звичайним службовцем, отримуючи низьку зарплату. Сергій ще з дитячого садочка займався музикою, спортивними танцями. Зараз усі додаткові заняття покинув та й у школі навчається не дуже добре. Вперше алкоголь спробував у 7 років разом з товаришами зі свого двору. Було погано, але не покинув зловживати спиртним, обґрунтовуючи це тим, що не міг «зрадити своїх товаришів».

Запропонуйте форми індивідуальної роботи з Сергієм М.
Захист завдань самостійної роботи

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота над засвоєнням навчального матеріалу з навчальної дисципліни «Профілактика та корекція відхилень поведінки» може виконуватися у бібліотеці, навчальних кабінетах, комп'ютерному класі, а також у домашніх умовах.

Види завдань самостійної роботи: осмислення та опрацювання інформації, отриманої безпосередньо на обов'язкових навчальних заняттях; робота з відповідними підручниками та особистим конспектом лекцій; самостійне вивчення окремих тем або питань із розробкою конспекту; опрацювання рекомендованої літератури; написання рефератів, повідомлень; творчі завдання (доповіді, огляди, презентації тощо); підготовка письмових відповідей на проблемні питання; виготовлення наочності тощо.

Правила виконання самостійної роботи: звернути увагу на мотивацію виконання завдань самостійної роботи; виробити послідовний алгоритм навчальної діяльності з першого дня навчання; удосконалювати навички роботи з книгою, пошукові уміння, навички аналізу навчального матеріалу; дотримуватися академічної доброчесності; обґрунтовувати зв'язок з майбутньою професійною діяльністю.

Завдання для самостійної роботи студентів

ЗМ.1. Теоретико-психологічні засади відхилень поведінки

Тема. Виховання «важких» дітей у педагогічній системі

А.С.Макаренка. Досвід роботи А.С.Макаренка з важковиховуваними дітьми Суть і принципи теоретичних підходів педагога до виховання дітей з відхиленнями поведінки. Форми роботи А.С.Макаренка з важковиховуваними дітьми. Гуманістичні засади перевиховання дитини у концепції А.С.Макаренка.

Завдання: На основі аналізу праць А.С.Макаренка узагальнити досвід його взаємодії з «важкими» дітьми та порівняти принципи роботи із сучасними підходами до співпраці з цією категорією учнів; систематизувати поради гуманіста щодо особливостей педагогічного впливу на дитину з відхиленнями у поведінці, акцентувати виховну роль колективу, обґрунтувати тезу педагога про те, що «немає дітей - правопорушників, є люди, які попали у складне становище»; підготувати до захисту реферат на

тему: Використання ідей А.С.Макаренка у роботі з важковиховуваними дітьми.

Література:

1.Абашкіна Н.В. Чи актуальна сьогодні педагогіка А.С.Макаренка. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2003. Вип.1. С.217-224.

2.Бережна С.І. Роль педагогічної спадщини А.С.Макаренка у професійній підготовці соціальних педагогів. Суми: СДПУ, 2008. С.180-185.

3.Лук'янчук, Ж.В. Педагогічна спадщина А.С. Макаренка як основа превентивного виховання важковиховуваних дітей. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: науковий журнал / Міністерство освіти і науки України, Сумський державний університет імені А. С. Макаренка ; редкол.: А. А. Сбруєва, Дж. Бішоп, О. В. Єременко та ін. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2013. № 3 (29). С. 296–302.*

4.Макаренко А.С. Вибірки із творів. *Педагогіка: Хрестоматія / Уклад. А.І.Кузьмінський, В.Л.Омеляненко. К. : Знання-Прес, 2003. С. 45-50; 374-386; 406-425; 486-491; 494-498.*

Тема. Норма та відхилення у сексуальному розвитку дитини. Молодші школярі та їх статеve виховання. Невірні установки в статевоmu вихованні. Роль батьків і педагогів у статевоmu вихованні дитини.

Завдання: На основі аналізу рекомендованої літератури виокремити етапи психосексуального розвитку дитини від народження до повноліття, проаналізувати особливості статевого розвитку дитини для різних вікових періодів, звернути увагу на відхилення в психосексуальному розвитку дитини, чинники, що їх зумовлюють, специфіку статевого виховання; акцентувати роль батьків у статевоmu вихованні дитини та превенції щодо попередження сексуального насилля над дитиною; опрацювати методики роботи з дитиною, яка має відхилення у сексуальному розвитку; запропонувати поради батькам, учителю, дитині щодо статевого виховання, профілактики та корекції відхилень у цьому аспекті. Прокоментувати тезу: «Усвідомлення природи сексуальності робить людину більш чуйною і уважною до інших

людей, водночас сприяє зміцненню інтимних стосунків і досягненню більш повного сексуального задоволення. Сексуальна грамотність може призвести до розумної і відповідальної сексуальної поведінки людей одне до одного і допоможе їм приймати важливі рішення в цій сфері. Власне кажучи, сексуальна освіченість – безцінна підготовка до життя». І.Кон. «Підліткова сексуальність на порозі XXI століття» (Дубна: Фенікс, 2001); обґрунтувати вислів А.С.Макаренка: «Якщо, виростаючи, дитина не навчилася любити батьків, братів, сестер, свою школу, Батьківщину, якщо в її характері виховані початки грубого егоїзму, то дуже важко розраховувати, що вона здатна глибоко любити обрану їм жінку». Підготувати для обговорення повідомлення на тему: «Реальне насильство у віртуальному світі. Поради батькам як уберегти дитину від сексуального насилля».

Література:

1. Вольнова Л.М. Розгальмовність сексуальних потягів. *Профілактика девіантної поведінки підлітків*: навч.-метод. посібник до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна робота» у двох частинах. Ч. 1. Теоретична частина. 2-ге вид., перероб і доповн. К., 2016. С.41.
2. Говорун Т. В., Соціалізація статі та сексуальності. Монографія. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. 240 с.
3. Кравець В. П., Говорун Т. В. Стратегії статевого виховання школярів. Тернопіль: Богдан, 2000. 32 с.
4. Максимчук Н. П. Психологія сексуального розвитку: Навчальний посібник для студентів ВНЗ / Автор укладач Н. П. Максимчук. Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький О. А, 2006. 144 с.

Тема. Суспільні та середовищні чинники відхиленої поведінки. Об'єктивні чинники соціального ризику в суспільстві. Суб'єктивні чинники відхиленої поведінки. Вплив ЗМІ на поведінку особистості.

Завдання: На основі аналізу рекомендованої літератури виокремити об'єктивні (соціальна політика, комерціалізація сфери освіти, охорони здоров'я, дозвілля, стан аномії, культ насильства, недостатній рівень соціального і правового захисту населення; несприятлива екологічна ситуація) та суб'єктивні чинники

соціального ризику в сучасному суспільстві (стигматизація, диференційована асоціація, система очікувань щодо поведінки людини - відхилення поведінки як «соціальна роль особи»); обґрунтувати негативні впливи ЗМІ на формування відхилень у поведінці, навести приклади такого впливу; охарактеризувати чинники, що підвищують ризик відхиленої поведінки у місті; запропонувати рекомендації для учнів, батьків, педагогів щодо профілактики негативних впливів та їх протистоянню.

Література:

1. Вольнова. Л. М Суспільні та середовищні чинники девіантної поведінки. *Профілактика девіантної поведінки підлітків:* навч.-метод. посібник до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна робота» у двох частинах. – Ч. 1. Теоретична частина. 2-ге вид., перероб і доповн. К., 2016. С.74-79.

2. Єрмакова Т. Г. Промислове місто як соціальне середовище формування ціннісних орієнтацій молоді [Електронний ресурс]. *Грані.* 2014. № 10.С.84-88. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Grani_2014_10_18.pdf

3. Моїсєєва І.В. Аналіз негативних факторів сучасного соціального середовища [Електронний ресурс]. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова.* № 79 Серія 12 : Психологічні науки. 2012. Вип. 39. С. 24-30. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nchnpu_012_2012_39_6.pdf

4. Петрунько О.В. Діти і медіа: соціалізація в агресивному медіасередовищі: монографія. Полтава : Укрпромторсервіс, 2010. 480 с.

Тема. Стилi сімейного виховання та їх вплив на поведінку дитини. Поняття стилю сімейного виховання, фактори які його обумовлюють. Класифікація стилів сімейного виховання (авторитарний, демократичний, ліберальний, індивідуальний). Види стилів сімейного виховання, їх характеристика з точки зору формування поведінки дитини (потуральний, змагальний, розважливий, запобігливий, контролюючий, співчутливий, гармонійний). Попередження насилля в сім'ї.

Завдання: розкрити роль сімейного виховання у розвитку дитини; довести, що відносини батьків є провідним чинником

формування дитини як особистості; особливо звернути увагу на те, що неправильний вибір батьками стилю сімейного виховання може призвести до формування різних відхилень у фізичному, психічному розвитку, в емоційній і поведінковій сферах, що не тільки завдає непоправної шкоди здоров'ю дитини, травмує її психіку, гальмує розвиток її особистості, формує різні порушення поведінки, а й спричиняє інші важкі соціальні наслідки, такі як соціальна дезадаптивність та інфантильність; на основі аналізу наукової літератури виявити стилі батьківського ставлення, що позначаються на особливостях розвитку особистості молодшого школяра (авторитарний, ліберальний, демократичний, нестійкий), конкретизувати деструктивні стилі батьківського виховання, які сприяють відхиленням у поведінці дитини; систематизувати найпоширеніші помилки, яких припускаються батьки у вихованні дитини; обґрунтувати психолого-педагогічні вимоги до використання покарання; підготувати рекомендації батькам щодо оптимізації стилю виховання та виховних вимог у родині; висвітлити особливості профілактичного впливу на сім'ю, дисфункція якої обумовлює формування відхиленої поведінки дитини та стратегії переорієнтації членів родини з «фактора ризику» на «фактор захисту»; довести тезу про те, що демократичне виховання, засноване на підтримці й турботі батьків про дітей, є найбільш оптимальним і ефективним стилем сімейного виховання та визнається продуктивною тактикою формування позитивного Я-образу і адекватної самооцінки особистості

Література:

1. Берегова Н.П. Вплив сімейного виховання на формування особистості дитини / Н.П. Берегова, Федорчук П.І.. *Вісник Львівського університету*. Серія: Психологічні науки. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів, 2020. Вип. 6. С.10-15.

2. Дроздова І.В. Насильство в сім'ї як одна із детермінант девіантної поведінки дітей та молоді. *Наук. вісник Льв. держ. ун-ту внутр. справ*. Серія юридична. 2011. № 2. С.273-280.

3. Ерніязова В. Стиль сімейного виховання і самооцінка дитини. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2009. № 3. С.224–228.

4. Сімейне насильство. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki>

Тема. Низька самоповага як один із чинників відхилень у поведінці учнів молодшого шкільного віку. Самоповага як особистісне утворення; прагнення до самовираження у різних справах та спілкуванні і як домагання визнання від дорослих та однолітків. Самоповага як здатність самозбереження та захисту свого «Я». Ознаки низької і високої самоповаги учня молодого шкільного віку. Розвиток самоповаги молодшого школяра в умовах сучасного шкільного середовища.

Завдання: При виконанні завдань варто звернути увагу на самоповагу як особистісне утворення, як прагнення до самовираження у різних справах та спілкуванні, як домагання визнання від дорослих та однолітків, як здатність самозбереження та захисту свого «Я»; виокремити й охарактеризувати ознаки низької і високої самоповаги дитини (робота над таблицею порівняльних ознак низької і високої самоповаги дітей молодшого шкільного віку; пошукова робота: на основі аналізу психолого-педагогічної літератури змалювати різні групи дітей за особливостями в них самоповаги, що обумовлені різним співвідношенням окремих її сторін: діти з гармонійно збалансованою самоповагою; діти з домінуванням залежності від дорослих та однолітків; діти із домінуванням самозбереження; підготувати для обговорення реферат на тему: «Психолого-педагогічні умови розвитку самоповаги у дітей молодшого шкільного віку».

Література:

1. Бондарчук О.І. Психологія девіантної поведінки: Курс лекцій. К.: МАУП, 2006. 88 с.

2. Зміст, види та чинники девіантної поведінки особистості. *Педагогічний дискурс*. 2007. Вип. 1. С. 65-71.

3. Чайкіна С.В. Особливості формування самооцінки молодших школярів. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2013. № 2. С. 223-230.

ЗМ.2. Загальні основи профілактики та корекції відхилень поведінки

Тема. Психологічний діагноз

1. Сутність поняття «діагноз»: медичне, психологічне, педагогічне розуміння терміна.

2. Теоретична схема психологічного діагнозу.

3. Типові помилки психологічної діагностики та їх причини.

Завдання: розкрити зміст поняття «діагноз», уточнити його педагогічний, психологічний, медичний аспекти; визначити структуру, особливості психологічного діагнозу та конкретизувати його основні завдання; проаналізувати види психологічного діагнозу (за Л. Виготським); розглянути етапи психодіагностичного процесу, проаналізувати теоретичну схему психологічного діагнозу, звернути увагу на особливості дитини, які констатують за допомогою психологічного діагнозу, виокремити типові помилки психологічної діагностики та їх причини (скласти таблицю типових помилок, які виникають під час інтерперетації окремих психодіагностичних методик); розробити схему-план написання психологічного заключення за результатами дослідження.

Література:

1. Галян І.М. Психодіагностика. Навчальний посібник. К.: Академвидав, 2009. 464 с.
2. Дуткевич Т.В. Практична психологія: Вступ до спеціальності / Т.В. Дуткевич, О.В. Савицька. К.: Центр учбової літератури, 2010. 256 с.
3. Поліщук С.А. Методичний довідник з психодіагностики: навч.-метод. посіб. Суми : Університетська книга, 2009. 226 с.

Тема. Психолого - педагогічні технології корекції відхилень поведінки особистості. Підходи до вибору профілактичних технологій. Сучасні технології та корекційні програми особистісного розвитку дітей з відхиленнями у поведінці. Психологічні умови самовиховання та їх урахування щодо попередження та корекції відхилень у поведінці. Прийоми самовиховання: самоусвідомлення, самозобов'язання та ін.

Професійна етика і компетентність у профілактиці й корекції відхиленої поведінки дитини.

Завдання: обґрунтувати основні підходи до вибору профілактичних технологій (за Л.М.Вольною); розкрити зміст інформаційного, соціально-профілактичного, медико-біологічного, соціально-педагогічного підходу; опрацювати методику контактної взаємодії Л. Філонової; на основі вивчення психолого-педагогічної літератури скласти покажчик психолого-педагогічних технологій відхиленої поведінки.

Література:

1. Дем'янчук О.О. Програма корекції девіантної поведінки як напрямок-соціально-психологічної допомоги підліткам. *Соціальний працівник*/ За ред. О.П. Главник 2007. № 2 (26). С.2-4.

2. З досвіду корекційної роботи практичного психолога і соціального педагога з дітьми з девіантною та деліквентною поведінкою: посіб. / упор. Ю.А. Луценко. К. : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2015. 129 с.

3. Парфанович І.І. Наукові підходи до профілактики поведінкових девіацій як сфери соціальної роботи. *Social Work and Education*. 2016. Vol. 3 № 2. С.42-49.

4. Технології соціально-педагогічної роботи: Навчальний посібник/ За заг.ред. проф. А.Й. Капської. К., 2000. 372 с.

Тема. Особливості профілактики та корекції правопорушень серед учнів молодшого шкільного віку. Поняття деліквентної поведінки та специфіка його розуміння. Правопорушення як типова форма деліквентної поведінки. Нормативно-правова база щодо попередження злочинності, правопорушень та інших негативних проявів у дитячому та молодіжному середовищі. Напрями профілактичної та корекційної діяльності щодо подолання деліквентних проявів у поведінці неповнолітніх. Методи, форми профілактики та корекції протиправної поведінки молодшого школяра. Індивідуальна профілактика правопорушень.

Завдання: проаналізувати наукові підходи до трактування змісту поняття «деліквентна поведінка»; розкрити види деліквентної поведінки; опрацювати чинні нормативні документи щодо попередження деліквентної поведінки дітей та молоді; розглянути особливості профілактичної роботи серед учнів молодшого шкільного віку з деліквентними проявами, систематизувати методи та форми профілактики і корекції протиправної поведінки учнів; на основі наукової літератури розробити практичні рекомендації для педагогів і батьків щодо індивідуальної профілактики правопорушень серед молодших школярів.

Література:

1. Вольнова Л. М. Профілактика девіантної поведінки підлітків: навч.-метод. посіб. до спецкурсу «Психологія девіацій»

для студентів спеціальності «Соціальна робота» : у 2 ч. Ч. 1. Теоретична частина. Вид. 2-ге, перероб. і доповн. К., 2016. 188 с.

2. Г.Ш.Коваль. Профілактичні заходи по попередженню делінквентної поведінки підлітків. Наука і освіта. 2009. Вип. 8. С. 201-205.

3. Місецька А. Діти «групи ризику». Шляхи індивідуального підходу. *Психолог* (Шкільний світ). 2011. № 35/36. С. 36-40.

4. Яценко Т.С. Теорія і практика групової психокорекції: навч. посібник. К.: Вища шк., 2004. 679 с.

Тема. Супутні розлади учнів з гіперактивністю. Супутні порушення розвитку шкільних навичок в учнів з гіперактивністю: дислексія, дисграфія, дискулькулія. Методика діагностики. Оптимізація навчання і розвитку дитини із супутніми порушеннями шкільних навичок в учнів з гіперактивністю.

Завдання: розкрити особливості супутніх порушень розвитку шкільних навичок в учнів з гіперактивністю: дислексія, дисграфія і дискулькулія, опрацювати методики їх діагностики; обґрунтувати зв'язок розумового і мовного розвитку дитини з розвитком дрібної моторики рук, систематизувати вправи та ігри з розвитку моторики рук (робота над таблицею причин недостатнього розвитку моторики рук дітей молодшого шкільного віку; підібрати вправи та ігри для розвитку моторики рук учнів молодшого шкільного віку); систематизувати поради щодо оптимізації навчання і розвитку дитини із супутніми порушеннями шкільних навичок в учнів з гіперактивністю.

Література:

1. Ілляшенко Т. Гіперактивна дитина. Психологічний супровід у навчальному закладі / Т. Ілляшенко; упоряд. Т. Червонна. Київ: «Вид. Група «Шкільний світ», 2017. 88 с.

2. Романчук О. Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги. Практичне керівництво. Л. : Крео, 2008. 323 с.

3. Суковський Є. Г. Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги у дітей: poradnik для батьків. Львів : Колесо, 2008. 144 с.

4. Сухіна І.В. Гіперактивна дитина. Харків: Ранок, ВГ Кенгуру, 2018. 40 с.

Тема. Документація практичного психолога по роботі з учнями «групи ризику». Документація по роботі з учнями «групи ризику». Папка «Індивідуальні карти дітей з відхиленнями поведінки».

Завдання: звернути увагу на особливості ведення та заповнення документації у роботі з учнями «групи ризику», систематизувати змістове наповнення папок практичного психолога: «Технології профілактики відхилень поведінки учнів молодшого шкільного віку»; «Психологічна допомога дітям з розладами поведінки», «Тренінгові заняття для учнів та батьків з профілактики відхилень у поведінці молодших школярів», «Індивідуальні карти дітей з відхиленнями поведінки», «Методичні матеріали для роботи з учнями, які мають відхилення у поведінці».

Література:

1. Баб'як Т. Вправи з психокорекції. Корекційна робота психолога. К. : Психолог. Бібліотека. 2003. 98 с.

2. Вольнова Л.М. Прфілактика поведінки підлітків: навч.-метод. посібник до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна педагогіка» у двох частинах. Ч. II. Практична частина. 2-ге вид., перероб і доповн. К., 2016. 193 с.

3. Виявлення, попередження і розгляд випадків насильства та жорстокого поводження з дітьми. Методичні матеріали для працівників освіти /Авт.- упор.: Буров С, Дубініна І. та ін. К. : Видавничий дім «КАЛИТА», 2007. 36 с.

4. Настільна книга шкільного психолога / Авт.-уклад. О.Є.Марінушкіна. Х. : Ранок, 2011. 288 с.

КОНТРОЛЬ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

Комплексний контроль знань студентів з курсу «*Профілактика та корекція відхилень поведінки*» здійснюється на основі результатів проведення поточного, модульного та підсумкового контролю знань (залік).

Форми поточного контролю:

Усне опитування: усна відповідь студента на одне із питань теми; доповнення; участь в обговоренні проблемних питань; виконання аудиторних вправ; робота в групах, захист завдань самостійної роботи.

Письмове опитування: письмова відповідь студента на одне із питань теми, термінологічний диктант, тестування, творче завдання, виконання завдань практичного змісту, конспектування літератури, ведення термінологічного словника, виконання завдань пошукової роботи, модульні контрольні роботи; підсумкова залікова робота.

Форма підсумкового контролю: залік.

Засоби оцінювання: контрольні роботи; тести; реферати; презентації результатів виконаних завдань та самостійних досліджень.

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Поточне опитування та самостійна робота														Залік	Сумарна к-сть балів	
Змістовий модуль 1							Змістовий модуль 2									
T1	T2	T3	T4	T5	м/к	T1	T2	T3	T4	T5	м/к					
3	3	3	3	3	3	9	3	3	3	3	3	3	3	6	1 питання 20 балів; 2 питання 20 балів; <i>Тестовий контроль:</i> 1 тест - 1 б.: 40 тестів - 40 балів	60+40 =
Критерії оцінювання на семінарському занятті																
Усне, письм. опит. – 2 бали Самостійна робота – 1 бал							Усне, письм. опит. – 2 бали Самостійна робота – 1 бал									
3 бали – відповідь повна, немає помилок, завдання самостійної роботи виконані на належному рівні; 2 бали – відповідь неповна або має помилки, завдання самостійної роботи виконані частково; 1 бал – відповідь неповна, має значні помилки; завдання самостійної роботи не виконані; модульна контрольна робота - (1 модуль - 9 балів; II модуль - 6 балів)																
За 1 модуль: 30 балів							За 2 модуль: 30 балів							40	100	
Разом: 30+30 =60														40	100	

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
		Залік
90 – 100	A	зараховано
80-89	B	
70-79	C	
60-69	D	
50-59	E	
35-49	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	не зараховано з обов'язковим повторним курсом

Оцінка «**зараховано**» (A - високий рівень навчальних досягнень) виставляється, якщо студент набрав 90-100 балів, глибоко і у повному обсязі засвоїв весь програмний матеріал, вичерпно, послідовно, грамотно і логічно висловлюється, вільно справляється з завданнями, правильно аргументує висновки, володіє різноманітними навичками і виявляє вміння самостійно узагальнювати та висловлювати матеріал, не допускає помилок. Відповідь відзначається системністю, послідовністю, логічністю викладу думок і творчим вирішенням психолого-педагогічних ситуацій.

Оцінка «**зараховано**» (B - достатній рівень навчальних досягнень) виставляється, коли студент набрав 80-89 балів, твердо знає програмний матеріал, грамотно і по суті висловлює його, володіє необхідними навичками при виконанні завдань, висловлює свої міркування про ті чи інші теоретико - практичні проблеми курсу, однак припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу.

Оцінка «**зараховано**» (C - достатній рівень навчальних досягнень) виставляється, коли студент набрав 70-79 балів, зміст курсу здебільшого засвоєний, необхідні практичні навички роботи з вивченим матеріалом сформовані. Усі передбачені навчальною програмою завдання виконані, однак деякі з них виконані з помилками; студент не вміє самостійно викласти зміст окремих питань програми навчальної дисципліни. Відповіді на запитання є

логічними, аргументованими, хоч і мають неточності, зокрема, кілька суттєвих помилок. Письмові завдання виконані цілком, однак допущено низку неточностей у викладі змісту й оформленні відповіді, є спірна аргументація.

Оцінка **«зараховано»** (Д - середній рівень початкових досягнень) виставляється, коли студент набрав 60-69 балів, зміст курсу засвоєний частково, необхідні навички роботи із вивченим матеріалом сформовані тільки на базовому рівні, допущені суттєві неточності у відповіді, порушено послідовність у викладенні програмного матеріалу; студент виявляє середній рівень компетентності, у письмових завданнях та оформленні відповіді допущено фактичні та змістові помилки.

«Зараховано» (Е - середній рівень навчальних досягнень) виставляється, якщо студент набрав 50-59 балів, зміст курсу засвоєний частково, практичні навички роботи сформовані на поверхневому рівні; студент виявляє не глибокі знання у розумінні основних положень навчального матеріалу, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, відповіді непереконливі; студент плутає поняття, невпевнено почувається, виконуючи практичні завдання, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутнім фахом. Письмові завдання виконані й оформлені на недостатньому рівні, частково, із суттєвими помилками.

Оцінка **«не зараховано»** (F, FX - початковий рівень навчальних досягнень) виставляється студенту, який набрав 35-49 балів, зміст курсу засвоєно фрагментарно, або не засвоєно, необхідні практичні навички роботи не сформовані, відповідь не повна, не аргументована, студент не володіє понятійним апаратом, відзначається низьким рівнем компетентності. Письмові завдання не виконані або виконані з грубими помилками; студент часто пропускав лекції та семінарські заняття, не виконав модульного контролю. За додаткової самостійної роботи над матеріалами курсу, підвищення якості виконання завдань, можливий допуск до перескладання).

**Критерії оцінювання з дисципліни
«Профілактика та корекція відхилень поведінки» (залік)**

Загальна кількість балів, яку студент може отримати у процесі вивчення навчальної дисципліни «Профілактика та корекція відхилень поведінки» становить 100 балів, з яких 60 балів студент набирає при поточних видах контролю і 40 балів – у процесі підсумкового виду контролю (залік). Кількість балів за кожний навчальний елемент виводиться із суми поточних видів контролю, які були відображені у змістово-діяльнісній структурі. Кількість балів за кожен модуль становить суму балів за навчальний елемент даного модуля. Питома вага модуля визначається його складністю – це компетенція викладача.

Підсумкова оцінка за навчальну дисципліну виводиться з суми балів поточного контролю за модулями (30+30 = 60 балів) та модуля-контролю (залік) – (40 балів). Максимальна кількість балів при поточному контролі обов’язкових видів роботи становить 60 балів. Разом: 60+40=100 балів

**Критерії оцінювання знань студентів
з дисципліни «Профілактика та корекція відхилень
поведінки»/ ЗФН
(залік в умовах дистанційного навчання)**

Загальна кількість балів - 100. З них:

- 20 балів за відвідування лекційних занять з елементами практикуму;
- 40 балів за виконання індивідуальних практичних завдань;
- 40 балів за усну відповідь у режимі онлайн (або ж інший варіант - виконання тестових завдань).

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДО КУРСУ

(залік)

1. Поняття «норма» і «аномалія» у психічному та особистісному розвитку дитини.
2. Нестандартна поведінка.
3. Критерії нормативної поведінки.
4. Критерії оцінювання нормативності поведінки.
5. Предмет вивчення відхиленої поведінки.
6. Форми порушення соціалізації особистості.
7. Соціальна установка та її компоненти.
8. Поняття психологічного та психічного здоров'я.
9. Рівні психічного здоров'я та їх діагностичні ознаки.
10. Поняття дезадаптації та його характеристика.
11. Міждисциплінарний характер поведінкових відхилень.
12. Наукові підходи до оцінки поведінкової норми та відхилень від норми.
13. Біологічні теорії формування відхиленої поведінки.
14. Психологічні теорії відхиленої поведінки.
15. Соціологічні теорії відхиленої поведінки.
16. Основні положення корекційної педагогіки В.Кашенка.
17. Психолого - педагогічні умови виховної і корекційної роботи з дітьми, запропоновані Я. Корчаком.
18. А.С.Макаренко про перевиховання дитини.
19. Внесок В.О.Сухомлинського в розробку проблеми педагогічного забезпечення корекції відхиленої поведінки дитини.
20. Концепція Л.Виготського щодо класифікації важковиховуваних дітей.
21. Проблематика відхилень поведінки дітей молодшого шкільного віку у працях сучасних вітчизняних дослідників.
22. Поняття «девіантна» та «делінквентна» поведінка.
23. Ознаки відхиленої поведінки (за О.В.Змановською).
24. Педагогічний і психологічний аспекти змісту поняття «важковихованість».
25. Наукові підходи до класифікації видів відхиленої поведінки.
26. Чинники, що зумовлюють відхилену поведінку.
27. Типи відхиленої поведінки.

28. Аморальна поведінка.
29. Психологічні передумови асоціальної поведінки.
30. Антисоціальна поведінка.
31. Делінквентна поведінка. Детермінанти.
32. Напрями профілактичної діяльності щодо подолання делінквентних проявів у поведінці неповнолітніх.
33. Методики виявлення схильності до делінквентної поведінки.
34. Вандалізм. Види вандалізму.
35. Булінг. Ознаки. Форми.
36. Заходи щодо профілактики булінгу в школах.
37. Напрями профілактики вандалізму в освітніх установах.
38. Аутодеструктивна поведінка.
39. Адиктивна поведінка. Форми. Ознаки.
40. Хімічні адикції.
41. Алкоголізм.
42. Наркоманія.
43. Тютюнопаління.
44. Підходи до профілактики куріння в школах.
45. Етапи діяльності щодо профілактики залежностей неповнолітніх.
46. Методики вивчення схильності до хімічних залежностей.
47. Методики дослідження схильності до залежної поведінки.
48. Віртуальні адикції.
49. Комп'ютерна залежність. Типологія.
50. Комп'ютерна ігроманія. Стадії.
51. Первинна превенція комп'ютерної та ігрової залежності.
52. Методики виявлення залежності від віртуальної реальності.
53. Порушення їстівної поведінки. Допомога.
54. Суїцидальна поведінка. Структура. Причини.
55. Напрями роботи педагогічного колективу щодо профілактики суїцидальної поведінки школярів.
56. Методики діагностики схильності до суїцидальних станів.
57. Віктимна поведінка.
58. Надцінні психологічні захоплення. Варіанти. Рекомендації щодо профілактики.
59. Акцентуації характеру.
60. Неврози. Види неврозів.
61. Порушення потягів.

62. Вихованість. Критерії вихованості.
63. Компоненти вихованості.
64. Важковиховуваність. Прояви.
65. Недисципліновні учні.
66. Гіперактивність як типове порушення поведінки. Причини. Основні прояви в учнів молодшого шкільного віку.
67. Корекційно-розвивальна робота з гіперактивними дітьми.
68. Педагогічна занедбаність. Ознаки. Стадії.
69. Методики вивчення проявів важковиховуваності.
70. Чинники соціального ризику, що негативно позначаються на функціях сім'ї.
71. Благополучна сім'я. Неблагополучна сім'я.
72. Педагогічно неспроможні сім'ї.
73. Класифікація відхилень у поведінці дітей у сім'ї.
74. Етапи методичної роботи фахівця з сім'єю важковиховуваного учня.
75. Методики вивчення впливу сім'ї на виникнення відхилень.
76. Форми негативних педагогічних впливів у школі.
77. Особливості ставлення педагога до дитини з відхиленою поведінкою.
78. Шкільна дезадаптація. Стадії дезадаптації школяра.
79. Методики виявлення труднощів шкільної соціалізації.
80. Суспільні та середовищні чинники відхиленої поведінки.
81. Неформальне угруповання неповнолітніх.
82. Методики вивчення впливу групи на особистість неповнолітнього.
83. Агресивна поведінка. Види агресії.
84. Програма психолого-педагогічної корекції агресивності.
85. «Превентивна освіта», «превентивне виховання».
86. Діагностика як умова профілактики відхиленої поведінки. Етапи діагностики.
87. Методи діагностики. Програма дослідження особистості важковиховуваного учня:
88. Профілактична робота. Підходи до вибору профілактичних технологій.
89. Компоненти профілактичної роботи.
90. Методи впливу на особу з відхиленнями у поведінці.

Тестові завдання до курсу

1. **Відхилення у поведінці - це (оберіть правильний варіант відповіді):**
 - а) недотримання або порушення особою норм і правил поведінки, визнаних у даному суспільстві;
 - б) психічні захворювання, патології;
 - в) медичний діагноз;
 - г) вияв хворобливої уяви.
2. **Суть якого поняття розкриває подане визначення: «Поведінка, яка відхиляється від виконання морально-етичних норм, безпосередньо загрожуючи благополуччю міжособистісних стосунків»:**
 - а) усі відповіді правильні
 - б) аморальна;
 - в) асоціальна;
 - г) маргінальна.
3. **Суть якого поняття розкриває подане визначення: «Система вчинків чи окремі вчинки, які суперечать прийнятим у суспільстві нормам і виявляються у вигляді незбалансованих психічних процесів, неадаптованості, порушенні процесів самоактуалізації та ухиленні від морального й етичного контролю особистості над власною поведінкою»?**
 - а) девіантна поведінка;
 - б) делінквентна поведінка;
 - в) дезадаптивна поведінка;
 - г) дистатильна поведінка.
4. **Норми виконують такі функції (укажіть рядок з повною відповіддю):**
 - а) інтегруючу, контролюючу, еталонну;
 - б) формулюючу, корелюючу, мотивуючу,
 - в) дидактичну, прогностичну, емфатичну;
 - г) еталонну, конформну, компенсаторну.
5. **Дитячий негативізм проявляється як...(укажіть рядок із правильною відповіддю):**
 - а) як невмотивований та нерозумний опір дитини у результаті впливу на неї оточуючих людей: відмова від виконання

необхідних вимог, здійснення дій, протилежних тим, які від неї очікуються;

- б) як дезорганізація психічних функцій і суттєві зміни у особистісній сфері;
- в) як недооцінювання власних можливостей, небажання рухатися вперед, досягати кращих результатів;
- г) як психологічна установка, спрямована на підміну явищ одного порядку на явища іншого порядку.

6. Важковиховувані діти - це:

- а) діти, які мають у поведінці значні відхилення від соціальних норм;
- б) діти, які випереджають своїх однокласників у розумовому розвитку;
- в) діти з особливими потребами;
- г) усі відповіді правильні.

7. Укажіть рядок, де правильно зазначені соціальні норми за сферою регульованих відносин:

- а) усі відповіді правильні;
- б) етичні, духовно-релігійні, культурні;
- в) естетичні, організаційно-професійні, корпоративні;
- г) моральні, правові, політичні.

8. Автор теорії про біологічний нахил людей до вчинення злочинів:

- а) Ч.Ломброзо;
- б) К. Юнг;
- в) Г.Айзенк; Р.Мертон.

9. Визначна писемна пам'ятка часів Київської Русі, у якій знаходимо думки щодо запобігання відхилень у поведінці дитини:

- а) «Повчання» В.Мономаха;
- б) «Духовний регламент» Ф.Прокоповича;
- в) Літопис Самійла Величка;
- г) «Сад божественних пісень» Г.Сковорди.

10. На початку ХХ століття Зигмунд Фрейд створив:

- а) першу психологічну теорію сексуальних стосунків;
- б) першу психологічну теорію відхиленої поведінки;
- в) першу психологічну теорію алкоголізму;
- г) першу психологічну теорію суїциду.

11. Теорії відхиленої поведінки, які вважають, що відхилена поведінка людини є наслідком суперечностей між результатом засвоєння нею негативного соціального досвіду та вимогами виховання і середовища:

- а) соціологічні;
- б) психологічні;
- в) біологічні;
- г) соціномічні.

12. Основні чинники детермінації відхиленої поведінки учнів молодшого шкільного віку (укажіть рядок з НЕправильною відповіддю):

- а) расові й етнічні чинники;
- б) зовнішні умови фізичного середовища та соціальні умови;
- в) внутрішні успадковані біологічні передумови;
- г) внутрішньоособистісні причини.

13. Жорстка регламентація поведінки особистості відповідно до її статі:

- а) гендер;
- б) фенотип;
- в) сексизм;
- г) мутизм.

14. Наслідком вживання наркотиків найбільш вірогідно може бути:

- а) захворювання на ВІЛ/СНІД, гепатит С;
- б) захворювання на педикульоз, лептоспіроз;
- в) захворювання на туберкульоз, токсоплазмоз;
- г) захворювання на синдром Лаєлла, Дауна.

15. Які чинники сприяють наркоманії?

- а) усі відповіді правильні;
- б) психологічні;
- в) біологічні;
- г) соціально-педагогічні.

16. ВІЛ/СНІД передається через:

- а) незахищені статеві стосунки;
- б) поцілунок;
- в) рукостискання;
- г) користування спільним посудом.

17. Алкоголізм - це:

- а) захворювання, спричинене зловживанням алкоголю;
- б) порушення пам'яті, забування неприємних травмуючих подій;
- в) ослаблення імунної системи, яке виникає при вживанні алкоголю;
- г) ураження кори головного мозку від надмірного вживання алкоголю.

18. Специфічний розлад здібностей до навчання, неспроможність до вивчення математики - це

- а) дискалькулія;
- б) дислалія;
- в) дислексія;
- г) дисграфія.

19. Суїцид - це:

- а) усвідомлений акт навмисного позбавлення себе життя;
- б) смерть у результаті нещасного випадку;
- в) зняття психологічної напруги під час конфлікту;
- г) тривалі складні й тривожні переживання.

20. Суть якого поняття розкриває подане визначення: «невротичний синдром, що трапляється переважно дівчат підліткового і юнацького віку, характерними ознаками якого є відмова від їжі»?

- а) анорексія;
- б) аносія;
- в) анестезія;
- г) атракція.

21. Діагностичні показники нервової булімії:

- а) усі відповіді правильні;
- б) постійне занепокоєння їжею і потяг до їжі, навіть в умовах відчуття ситості;
- в) спроба протидіяти ожирінню різними засобами;
- г) нав'язливий страх ожиріння.

22. Гемблінг - це:

- а) надцінне захоплення азартними іграми, коли людина повністю присвячує себе грі, виключаючи іншу діяльність;
- б) захоплення якою-небудь діяльністю у крайньому ступені вираженості з формуванням культу та повною його підлеглистю людини та її індивідуальності;

- в) захоплення оздоровчими вправами, коли всі засоби досягнення здоров'я переходять у самоціль і людина від цього отримує задоволення;
- г) втеча людини від реальності у сферу діяльності і досягнень, при цьому захопленням стає робота або інша діяльність, де людина хоче досягнути великих успіхів.

23. До порушень поведінки, спричинених розладами потягів належать (оберіть правильний варіант відповіді):

- а) kleптоманія, дромоманія, піроманія;
- б) німфоманія, ехолалія, брехливість
- в) нарцисизм, нонконформізм, нанізм;
- г) лунатизм, ейдетизм, еротизм.

24. Які симптоми є характерними для депресивного синдрому?

- а) усі відповіді правильні;
- б) пригнічений, тужливий настрій;
- в) уповільнене мислення;
- г) рухова, моторна загальмованість.

25. Укажіть рядок, де правильно зазначені симптоми гіперактивності дитини:

- а) усі відповіді правильні
- б) балакучість; надмірна рухливість; внутрішній неспокій; порушення сну;
- в) труднощі в організації навчання; непослідовність у діях і роздумах; погана концентрація уваги;
- г) не може регулювати і контролювати свої дії; при виконанні завдань неоднаково веде себе, то спокійна, то імпульсивна; успішність з різних предметів часто нерівномірна, при цьому її інтелектуальний розвиток може бути високим.

26. Д.Грінфілд серед різновидів інтернет-залежності виділяє (оберіть правильний варіант відповіді):

- а) усі відповіді правильні;
- б) залежність від соціальних контактів;
- в) залежність з метою отримання сексуального задоволення;
- г) залежність від можливостей гемблінгу.

27. Тестування як психологічний метод діагностики проводиться за допомогою (оберіть правильну відповідь):

- а) усі відповіді правильні;

- б) опитувальників;
 - в) проєктивних методик;
 - г) соціометричної методики.
- 28. Профілактика пияцтва та алкоголізму повинна спрямовуватися не лише на особу, яка вживає спиртові напої, а й на:**
- а) членів родини;
 - б) членів трудового колективу;
 - в) сусідів;
 - г) друзів.
- 29. Зміст якого терміну розкриває подане визначення: «Галузь психології, яка розробляє теорію, принципи та інструменти оцінки і вимірювання індивідуально-психологічних особливостей особистості»?**
- а) психодіагностика;
 - б) психокорекція;
 - в) психопрофілактика;
 - г) правильної відповіді немає.
- 30. Для якої стадії психологічної діагностики є характерним вивчення індивідуально-психологічних якостей особистості, її фізичного і психічного здоров'я з метою уточнення причин відхилень у поведінці й прогнозування тенденцій особистісного розвитку?**
- а) стадія уточнення;
 - б) попередня стадія;
 - в) заключна стадія;
 - г) правильної відповіді немає.
- 31. Методика «Карта спостережень» Д.Стотта дозволяє (оберіть правильний варіант відповіді):**
- а) використовується для діагностики труднощів адаптації дитини в школі, аналізу характеру дезадаптації і ступеня непристосованості дітей до школи;
 - б) виявлення агресивних та ворожих реакцій дитини, небезпечних у комунікації з оточуючими;
 - в) виявлення й оцінки симптомів порушення уваги дитини;
 - г) діагностики психопатичних синдромів, за яких можуть вчинятися суїцидальні та парасуїцидальні дії.

32. Типи дезадаптованих учнів (оберіть правильний варіант відповіді):

- а) правильні два варіанти відповіді;
- б) учні, які самі відчувають труднощів і створюють труднощі для інших (вчителів, технічного персоналу, школярів), так звані «важкі діти»;
- в) яким самим у школі важко, але вони не створюють проблем для інших;
- г) правильної відповіді немає.

33. Типи сімей за виховним впливом:

- а) благополучні, зовні благополучні, неблагополучні;
- б) освічені, престижні, забезпечені;
- в) аморальні, нестабільні, злочинні;
- г) конфліктні, антисоціальні, стабільні.

34. Гіпоопіка - це:

- а) вид сімейного виховання, при якому батьки мало піклуються про дитину, не приділяють їй уваги;
- б) вид сімейного виховання, що виявляється у надмірній турботі про дитину;
- в) вид сімейного виховання, у якому надають перевагу покаранням, жорстокості, фізичному насильству над дитиною;
- г) вид сімейного виховання, коли дитині потурають у будь-яких примхах, не надаючи особливого значення дисципліні, режиму і заборонам.

35. Дефекти сімейного виховання проявляються у вигляді:

- а) усі відповіді правильні;
- б) асоціальної поведінки членів родини;
- в) грубої авторитарності;
- г) бездоглядності дитини.

36. Укажіть рядок, де НЕправильно вказано проєктивну методику:

- а) «Дерево Пуркінє», «Дім, дерево, будинок»,
- б) «Малюнок сім'ї»; «Намалюй людину»,
- в) «Неіснуюча тварина», «Методика чорнильних плям Роршаха»;
- г) «Незакінчені речення», «Тест колірних переваг Люшера».

37. Профілактика поділяється на:

- а) первинну, вторинну, третинну;

- б) локальну, спеціальну, випереджальну;
- в) основну, допоміжну, супроводжувальну;
- г) усі відповіді правильні.

38. Які заходи потрібні у випадку, коли дитина не дотримується загальноприйнятих суспільних норм (пропускає заняття у школі, порушує дисципліну, займається бродяжництвом)?

- а) усі відповіді правильні;
- б) створити умови для введення її у колектив з метою самоствердження, задоволення потреб у визнанні, повазі, визначити її роль і місце в колективних справах;
- в) за допомогою однокласників допомогти у навчанні, дати цікаве для неї суспільно корисне доручення;
- г) провести бесіди з батьками у присутності дільничного інспектора у справах неповнолітніх, попередньо установити з дитиною довірливі, доброзичливі стосунки.

39. Напрямки профілактичної роботи:

- а) усі відповіді правильні;
- б) робота з сім'єю;
- в) створення позитивного освітнього середовища;
- г) превентивне навчання.

40. Традиційні форми профілактичної роботи з дітьми:

- а) усі відповіді правильні;
- б) ігри та тренінги за участю професійних психологів;
- в) уроки і бесіди на тему відхиленої поведінки;
- г) програми, що включають в себе цикл з кількох занять з профілактики відхиленої поведінки.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Атемасова О.А. Практична психологія у початковій школі. Х. : Ранок, 2010. 86 с.
2. Атемасова О.А. Психогімнастика у початковій школі. Х. : Ранок, 2010. 95 с.
3. Баб'як Т. Вправи з психокорекції. Корекційна робота психолога. К. : Психолог. Бібліотека. 2003. 98 с.
4. Батьківство в радість. Тренінговий курс з набуття батьківських навичок / автори-упоряд. Г.Лактіонова, І. Зверева. К.: Р.К. Майстер-принт, 2008. 359 с.
5. Баштова Л. А. Запобігання і протидія насильству в сім'ї: Методичні рекомендації для соціальних працівників / Л.А.Баштова, Г.С.Блищак. К. : ДЦССМ, 2004. 192 с.
6. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.К. : Центр учбової літератури, 2009. 208 с.
7. Бондарчук О.І. Психологія сім'ї: курс лекцій. К., МАУП, 2001. 96 с.
8. Глузман О.В. Агресія та її глибинно-психологічні джерела: Навчальний посібник. К.: ТОВ Видавництво «Освіта України», 2006. 256 с.
9. Бондарчук О. І. Психологія девіантної поведінки : Курс лекцій. МАУП, 2006. 88 с.
10. Важковиховуваність: сутність, причини, реабілітація: навчальний посібник для соціальних педагогів та практичних психологів освітніх закладів / за ред. О.М. Полякової. Суми : Університетська книга, 2009. 346 с.
11. Виявлення, попередження і розгляд випадків насильства та жорстокого поводження з дітьми. Методичні матеріали для працівників освіти /Авт.-упор.: Буров С, Дубініна І. та ін. К. : Видавничий дім «КАЛИТА», 2007. 36 с.
12. Волинець Л. С. Система захисту дітей від жорстокого поводження: Навч.-метод. посібник / Л.С.Волинець, Т.О.Дорошок та ін. К.: Держсоцслужба, 2005. 395 с.
13. Вольнова Л. М. Профілактика девіантної поведінки підлітків: навч.-метод. посібник до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна робота» у двох частинах. Ч. 1. Теоретична частина. 2-ге вид., перероб і доповн. К., 2016. 188 с.

14. Гольдштейн А. Тренінг умінь спілкування: як допомогти проблемним підліткам. К. :Либідь, 2002. 520 с.
15. Горбунова, Вікторія. Виховання без нервування : як упоратися з упертюхами, ледарями, плаксіями, розбишаками, крикунами та хитрунами : майстер-клас для мам і тат. Харків : «Клуб Сімейного Дозвілля», 2014. 399 с.
16. Діагностичний інструментарій психолога / уряд. Т. Гончаренко. К.: Шкільний світ. 2008. 128 с.
17. Домашнє насильство: як захистити дитину / В.Гончаров, О.Мурашкевич. К.: Шк. Світ, 2009. 120 с.
18. Занок С.С. Психологія мотивації: навч. посіб. К.: Либідь, 2002. 304 с.
19. З досвіду корекційної роботи практичного психолога і соціального педагога з дітьми з девіантною та деліквентною поведінкою : посіб. / авт. кол.; упор. Ю. А. Луценко. К. : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2015. 129 с.
20. Ілляшенко Т. Гіперактивна дитина. Психологічний супровід у навчальному закладі /Т. Червонна, Київ: «Вид. Група «Шкільний світ», 2017. 88 с.
21. Ісакова Т.О. Інтернет-залежність як новий феномен сучасного світу: сутність і проблеми. К.: НІСД, 2011. 47 с.
22. Камінська О. В. Методичні рекомендації для батьків та педагогів з профілактики і корекції інтернет-залежності молоді. Рівне: РОППО, 2014. 35 с.
23. Камінська О.В. Психологія залежності від комп'ютерних ігор: навчальний посібник. Рівне : Про Прінт, 2009. 43 с.
24. Камінська О. В. Психологія інтернет-залежності: монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 339 с.
25. Карапузова Н. Основи педагогічної ергономіки: навч. посіб. / Н. Карапузова, Є. Зімниця та ін. К.: Академвидав, 2012. 192 с.
26. Квітковська Н.В. Психологія девіантної поведінки учнів (умови, причини, особливості виховання, проблеми родини, профілактика та корекція). Навчально – метод. посібник . Миколаїв, 2010. 240 с.
27. Ківенко Н. В. Девіантна поведінка: сучасна парадигма: Монографія /Н. В. Ківенко, І. І. Лановенко, П. В. Мельник. Ірпінь: АДПС України, 2002. 240 с.
28. Кирилова О. О. Гіперактивна дитина, Харків : Вид. група «Основа», 2018. 176 с.

29. Колендзян Н.М. Як допомогти агресивній дитині (ігри, вправи, виховні заходи, психодіагностичні методики): методичний посібник. Кам'янець-Подільський. 2015. 76 с.
30. Корекційно-розвивальні програми / упоряд. Л.В. Піддипна. Івано-Франківськ: ОШПО, 2006. 164 с.
31. Коробко С.Л., Коробко О. І. Робота психолога з молодшими школярами: Методичний посібник. К.: Літера ЛТД, 2006. 416 с.
32. Кочарян А. Б., «Виховання культури користувача Інтернету. Безпека у всесвітній мережі». Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки, «Майкрософт Україна». Навчально-методичний посібник / А.Б.Качарян, Н.І.Гущина. К., 2011. [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.onlandia.org.ua
33. Кошова І.В. Психологія девіантної поведінки : навч. посіб. / Кошова І. В., Кресан О. Д.; Ніжин. держ ун-т ім. М. Гоголя. Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2009. 167 с.
34. Кузікова С.Б. Основи психокорекції: нач. пос. К.: Академвидав, 2012. 320 с.
35. Ліщинська О. А. Профілактика психологічного насильства у сім'ї та освітньому середовищі: метод. рек. К.:Міленіум, 2010. 68 с.
36. Лобач О. О. Педагогічна корекція агресивності у молодших школярів: методичні рекомендації для вчителів початкових класів / О. О. Лобач, Т. В. Мірошніченко. Полтава: ПДТУ, 2005. 70 с
37. Максимова Н. Ю. Безпека життєдіяльності: соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії: навч. посібник. К.: Либідь, 2006. 328 с.
38. Максимова Н. Ю. Психологія адиктивної поведінки: навч. посіб. К. : ВПУ «Київський ун-т», 2002. 308 с.
39. Максимова Н. Ю. Психологія девіантної поведінки: навч. посібник. К.: Либідь, 2011. 520 с.
40. Мартиненко О.А. Корекція дезадаптивної поведінки молодших школярів. Х: Вид-во «Рано», 2011. 176 с.
41. Мартиненко О.А. Як навчити вашу дитину спілкуватися і дружити. Х.:Вид. «Ранок». 2009. 98 с.
42. Мерзлякова О. Інтерактивні заняття психолога з батьками. К.: Шк. світ. 2008. 112 с.
43. Мілютіна К. Технологія попередження конфліктів. К. : Главник, 2007. 128 с.

44. Міну М.О. Соціологія девіантної поведінки: Навчальний посібник. Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. 244 с.
45. Міщик Л. І. Соціально-психологічні та педагогічні проблеми дезадаптації дітей і підлітків / Л. І. Міщик, З. Г. Білоусова. Запоріжжя : ЗДУ, 2003. 108 с.
46. Настільна книга шкільного психолога / Авт.-уклад. О.Є.Марінушкіна. Х. : Ранок, 2011. 288 с.
47. Олійникова Н.Д. Рекомендації щодо роботи з дітьми, схильними до проявів агресії та дітьми-жертвами насильства: Посібник для практичних психологів, соціальних педагогів, педагогів. Первомайськ. 2010. 105 с.
48. Онишко Ю.В. Медико-соціальна допомога дітям, які зазнали насильства в сім'ї. К. : ТОВ «К.І.С.», 2010. 120 с.
49. Оржеховська В.М. Профілактика девіантної поведінки неповнолітніх: навч. Посіб. / В.М.Оржеховська, Т.Є.Федорченко. Черкаси : ред. Чабаненко Ю. 2008. 376 с.
50. Охрімчук Р.М. Як працювати з агресивною дитиною : навчально-методичний посібник . К.: ДЦССМ. 2004. 115 с.
51. Панок В. Основи практичної психології : підручник / В.Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева. К.: Либідь, 2008. 536 с.
52. Підласий І. П. Корекція девіантної поведінки молодших школярів: Експериментальні матеріали / І. П. Підласий, О. В. Шарапова. Черкаси : ЧДГУ, 2002. 44 с.
53. Пихтіна Н.П. Профілактика девіантної поведінки дітей і молоді: психолого-педагогічні та соціально-правові аспекти : навч. посіб. / Н.П. Пихтіна, М. П. Пихтін, Т. Є. Федорченко, Ніжин. держ. ун-т ім. М. Гоголя; За заг. ред. В. М. Оржеховська. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2014. 399 с.
54. Поліщук С.А. Методичний довідник з психодіагностики: навч.-метод. посіб. Суми : Університетська книга, 2009. 226 с.
55. Полякова О.М. Важковихованість: сутність, причини, реабілітація: Навч. Посібн. для соціальних педагогів та практичних психологів освітніх закладів. Суми, 2009. 346 с.
56. Попередження, виявлення і подолання випадків насильства та жорстокого поводження з дітьми: методичний посібник для освітян / Авт.: Журавель Т. В., Кочемировська О.О. та ін. К. : ТОВ «К.І.С.», 2010. 242 с

57. Проблеми розвитку та корекція емоційної сфери молодшого школяра / Упоряд. О.А. Атемасова. Х.: Вид-во «Ранок». 2014. 176 с.
58. Профілактика та корекція відхилень поведінки : навч.-метод. посіб. до самот. роботи студентів / уклад. Н. В. Самойлова. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. 120 с.
59. Психологічні механізми адаптації девіантів до сучасного соціокультурного середовища: Монографія / за ред. Н.Ю. Максимової. К. : Педагогічна думка, 2015. 254 с.
60. Психологія: терміни, поняття, визначення: словник-довідник / Г.Ложкін, І. Коцан та ін. Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2011. 188 с.
61. Психологічні тренінги в школі / Упоряд. Т.Шаповал.К.: «Шкільний світ». 2006. 128 с.
62. Радчук Г.К. Сімейне виховання (освітній тренінг для батьків): навч.-метод. посібник. Тернопіль : ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2007. 121 с.
63. Романчук Олег. Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги у дітей. Львів: Свічадо, 2015. 300 с.
64. Савчин М.В. Педагогічна психологія: навч.посіб.К.: Академвидав. 2007. 424 с.
65. Смагін І.І. Соціально-правовий захист дитинства: навчально-практичний посібник / І.І. Смагін І.І., Арешонков В.Ю. та ін. Житомир: Полісся, 2011. 344 с.
66. Сорочинська В. Є. Основи превентивної педагогіки : навч. посіб. Вінниця : Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М.Коцюбинського, 2008. 173 с.
67. Стандарти програми корекції девіантної поведінки підлітків віком 14–18 років, які мають досвід вживання психоактивних речовин / автор А.Б. Бежан. К.: Україна, 2015. 180 с.
68. Сухіна І. В. Гіперактивна дитина, Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 40 с.
69. Теорія та практика профілактичної роботи з дітьми, схильними до девіантної поведінки: український і міжнародний досвід : монографія / О.Янкович, О.Кікінежді, І.Козубовська, В.Поліщук, Г.Радчук та ін. Тернопіль : Осадца Ю.В., 2018. 300 с.
70. Технології соціально-педагогічної роботи: Навчальний посібник/ За заг. ред. проф. А.Й. Капської. К., 2000. 372 с.
71. Томчук С.М. Негативні психічні стани молодших школярів та їх корекція: Навчально-методичний посібник. Вінниця: ВСЕІ Університету «Україна», 2005. 95с.

72. Трубавіна І. Система захисту дітей від жорстокого поводження: навч.-метод. посібник /І. Трубавіна та ін. К.: Держсоцслужба, 2015. 396 с.
73. Туріщева Л.В. Настільна книга шкільного психолога. Х. : Вид. група «Основа», 2009. 112 с.
74. Туріщева Л.В. Психокорекційні ігри в роботі педагога. Х. : Вид. група «Основа», 2007. 160 с.
75. Туріщева Л.В. Психологічні тренінги для школярів. Х. : Вид. група «Основа». 2009. 71 с.
76. Туріщева Л.В., Гончаренко О.В. Вивчення особистості школяра і педагога: діагностика, практичні рекомендації. Х.: Вид. група «Основа». 2007. 112 с.
77. Федорченко Т. Є. Дитяча агресивність: проблеми, профілактика: навч.-метод. Посіб. /за заг. ред. В. М. Оржеховської. Черкаси: Вид. Чабаненко Ю., 2010. 98 с.
78. Федорченко Т.Є. Профілактика девіантної поведінки школярів в умовах соціокультурного середовища: соціально - педагогічний аспект: монографія. Черкаси : ФОП Чабаненко Ю.А., 2011. 492 с.
79. Ферт О. Гіперактивна дитина в школі. Стратегії корекції поведінки та академічної успішності *Методичні рекомендації*. Видання навч.-метод. центру освіти м. Львова, Львів, 2012, 27 с.
80. Фіцула М.М. Відхилення у поведінці неповнолітніх: шляхи їх попередження та подолання: Навчально-методичний посібник/ М. М. Фіцула, І. І. Парфанович. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2008. 432 с.
81. Фіцула М.М. Методика попередження і подолання педагогічної занедбаності учнів загальноосвітніх шкіл. Ужгород Тернопіль : Мистецька лінія, 2002. 228 с.
82. Харченко С.Я., Краснова Н.П. Робота соціального педагога з дітьми девіантної поведінки. Х.: Вид. група «Основа», 2015. 143 с.
83. Христюк О.Л. Психологія девіантної поведінки: навчально-методичний посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2014. 192 с.
84. Яременко О. О. Тютюн, алкоголь, наркотики в молодіжному середовищі: вживання, залежність, ефективна профілактика / О. О. Яременко та ін. К., 2015. 193 с.
85. Яценко Т.С. Теорія і практика групової психокорекції: навч. посібник. К.: Вища шк., 2004. 679 с.

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА	3
ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	7
ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	9
ТЕМАТИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	9
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	10
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІКИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	30
КОНТОЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДО КУРСУ	42
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДО КУРСУ	45
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	53

Навчальне видання

**ПРОФІЛАКТИКА ТА КОРЕКЦІЯ
ВІДХИЛЕНЬ ПОВЕДІНКИ**

Методичні рекомендації до курсу

Укладач Лариса Василівна **Мафтин**

Відповідальна за випуск **Романюк С.З.**

Літературний редактор **Лукул О.В.**
Технічний редактор **Кудрінська О.М.**

Підписано до друку 12.03.2021. Формат 60x84/16
Папір офсетний. Друк різнографічний. Ум.-друк. арк. 3,3.
Обл.-вид. арк. 3,5. Тираж 50. Зам. Н-
Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
58002, м. Чернівці, вул. Коцюбинського, 2
e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №891 від 08.04.2002 р.